

Міністерство освіти і науки України

**Державний заклад
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»**

КОНДРУСЄВА ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА

УДК : 1+37+17.021.2+37.03+165.242.1

**ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ СИТУАЦІЇ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник – кандидат філософських наук, доцент,

Поплавська Тетяна Миколаївна,

Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», доцент кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності.

Офіційний опонент – доктор філософських наук, професор,

Романенко Михайло Ілліч,

Дніпропетровського інституту післядипломної освіти, професор кафедри методології освіти та управління, ректор;

Офіційний опонент – кандидат філософських наук, доцент,

Стовпець Олександр Васильович,

Одеський національний морський університет, доцент кафедри українознавства, історико-правових дисциплін.

Захист дисертації відбудеться о 12-00 год. «03» грудня 2016 р. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.053.02 при Державному закладі «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65029, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 26, кабінет 74.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» за адресою: 65020, м. Одеса, вул. Старопортофранківська, 36.

Автореферат розіслано «01» листопада 2016 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

І. В. Балашенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Створення наукової концепції, здатної синтезувати загальні проблеми інформаційного суспільства, а також перспективи розвитку інформаційного простору України, складає надзвичайно актуальне теоретичне завдання, вирішення якого дозволить соціальним суб'єктам всіх рівнів усвідомити свою роль і місце в нових умовах, обґрунтувати стратегію інформаційного розвитку нашої країни в умовах нової цивілізаційної ситуації, з'ясувати особливості інформаційних процесів у транзитивних умовах, а також ефективно вирішувати суто практичні завдання створення і розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Сучасна цивілізаційна ситуація визначається вченими і філософами як інформаційне суспільство. Інформація дійсно зв'язує різні рівні і плани суспільного існування і діяльності, забезпечуючи становлення нового типу організації суспільства. Головними відмінними рисами цього суспільства є його планетарні масштаби, а також істотно ширше використання наукових знань і наукоємних високоефективних технологій, в першу чергу – інформаційних.

Таким чином, нова цивілізація, що народжується, формується не лише як інформаційна, але і як знаннєва. Становлення цієї цивілізації відбувається в даний час прискореними темпами в результаті взаємодії трьох основних процесів: глобалізації суспільства, його комплексної інформатизації і нової технологічної революції, які необхідно інтенсивно осмислити та адаптувати у суспільну свідомість.

Важливою особливістю інформаційної цивілізації, що розвивається, є те, що в ній істотним чином зростає роль людини. Звичайно ж, людина у всі часи була важливим чинником розвитку суспільства, але в інформаційному суспільстві цей чинник стає критичним. І це необхідно абсолютно чітко усвідомлювати. Тому і основна увага суспільства має бути сконцентрована не на розвитку матеріальної сфери, як це відбувається сьогодні, а саме на гуманітарних проблемах, пов'язаних з розвитком і використанням людського потенціалу і, перш за все, потенціалу особистості.

Майбутнє сьогодні наближається дуже швидко, не залишаючи людині часу для того, щоб вона змогла перебудуватися для адекватного сприйняття тієї нової реальності, яка вже настала, а це породжує ще одну гостру і актуальну проблему сучасності – проблему людини світу, який стрімко змінюється.

Ключове питання сучасності полягає в тому, чи встигне людина змінити себе так, щоб вирішення цих проблем стало практично можливим ще до настання катастрофічних наслідків глобальної кризи цивілізації. Однозначної відповіді на це питання сьогодні не існує, що і з'явилося причиною формулювання **наукового завдання**, яке полягає у філософській рефлексії соціально-філософських аспектів інформаційного суспільства, що розвивається в контексті сучасної цивілізаційної ситуації.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконане відповідно до науково-дослідної теми кафедри філософії та соціології Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» – «Інноваційність у методології і технології наукового й соціального пізнання» (№ 0109U000194, затверджена на засіданні вченої ради університету, протокол № 5 від 25.12.2008 р.). Запропонована робота спрямована на дослідження вкрай важливих аспектів соціально-філософського осмислення розвитку інформаційного суспільства у контексті сучасної цивілізаційної ситуації.

Мета дослідження – виявити соціально-філософські виміри сучасного інформаційного суспільства, що розвивається у контексті цивілізаційної ситуації.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких **задач**:

- виявити основні характеристики інформаційного суспільства як соціального явища та філософського поняття;
- з'ясувати фундаментальні підвалини і філософське значення концепції інформаційного суспільства з точки зору сучасної цивілізаційної цивілізації;
- розглянути сучасну цивілізаційну ситуацію та виявити її проблеми і протиріччя;
- дослідити людину як осереддя глобалізаційних процесів;
- з'ясувати антропокультурні виміри інформаційних технологій;
- прослідкувати специфіку людиномірності у синергетичній та холістичній парадигмах розвитку сучасного у інформаційного суспільства;
- показати вплив інформаційних технологій на сучасну цивілізаційну ситуацію;
- означити сітьову ідентичність в умовах сучасної української реальності;
- дослідити значення освіти для розвитку інформаційного суспільства в Україні в контексті сучасних цивілізаційних змін.

Об'єкт дослідження – інформаційне суспільство як філософське поняття і соціальне явище.

Предмет дослідження – інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації.

Методи дослідження. У роботі автором були застосовані філософські, загальнонаукові та спеціально наукові методи дослідження цивілізаційної ситуації в соціально-філософському вимірі, а також загальні принципи наукового пізнання: обґрунтованість, об'єктивність та всебічність висвітлення досліджуваної проблеми.

За допомогою формально-логічних методів аналізу та синтезу було зроблено розгляд інформаційного суспільства як соціального явища, як філософського поняття та як феномену культури, а цивілізаційний аналіз допоміг прослідкувати інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації.

Використаний культурно-антропологічний підхід дозволив розкрити сутність антропологічної кризи та проаналізувати вплив інформаційного суспільства на кризу сучасної системи освіти, що інтенсивно глобалізується.

Комплексний, міждисциплінарний аналіз синергетичного та холістичного підходів до модернізації системи освіти дозволив виявити можливості цих підходів, а також їх позитивні та негативні сторони.

За допомогою історичного методу осмислюється процес накопичення теоретичних уявлень про інформатизацію суспільства (теоретичний та практичний вимір), а також вплив інформаційних технологій на сучасну цивілізаційну ситуацію. Крім цього, історичний метод використовувався під час розгляду генезису сучасної цивілізаційної ситуації.

У роботі широко використовувались результати досліджень, які були відбиті в працях зарубіжних і українських авторів з соціальної філософії, філософської антропології, глобалістики та концепції сталого розвитку.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що в ньому вперше інформаційне суспільство розглянуто крізь призму сучасної цивілізаційної ситуації в аспекті людиномірності, як головний фактор глобалізаційних процесів та головна умова переходу суспільства до сталого розвитку, до антропогенної цивілізації, що в цілому є новим напрямком дослідження проблеми інформаційного суспільства у сучасній українській філософській думці.

Вирішення конкретних завдань сприяло досягненню мети і підтвердило наукову новизну отриманих результатів.

Вперше:

- стверджується філософська концепція інформаційного суспільства як консенквенції діалектичної єдності соціальних, культурних, технологічних складових, фундаментом якої є людина як осердя глобалізаційних процесів та генезис сучасної цивілізаційної ситуації;

- виявлено, що інформаційна особистість – це особистість, що характеризується особливим вмінням аналізувати та сприймати інформацію як ціннісний об'єкт соціокультурного світу, його мультикультурну природу сприйняття; здатністю та бажанням до взаємної соціокультурної адаптації. Відповідно до цього зазначимо, що дослідити проблему і оперувати поняттям «інформаційне суспільство», на нашу думку, можливе лише з урахуванням соціокультурних особливостей суспільства цього типу;

- сформовано уявлення про соціокультурний простір інформаційного суспільства, під яким розуміється простір пошуку нових способів збереження, трансляції та ретрансляції соціокультурного досвіду, пов'язаних із трансформацією традиційних і всебічних соціокультурних структур, та одночасним виникненням нових соціокультурних структур, процесів і явищ, які відбуваються у сфері сучасного буття;

Уточнено:

- ефективність синтезу синергетичного та холістичного підходу до процесу модернізації сучасної системи освіти як найбільш адекватного стану розвитку інформаційного суспільства в Україні;

- поняття цивілізаційної ситуації, що є сукупністю соціокультурних детермінованих чинників, які впливають на відносини в суспільстві, поведінку, почуття і уявлення людей чи різноманітних груп в системі взаємодії та ґрунтуються на власних соціальних нормах і культурних традиціях, власній системі цінностей, ціннісних орієнтацій та смисложиттєвих настанов в певний період часу;

- визначальні чинники глобалізаційних процесів, які пов'язані безпосередньо з природою людини і виступають засадничими параметрами людської природи – світогляд, потреби, професійно-трудова навички і спосіб життя;

- уявлення про культуру хакерів як частину інтернет-культури, що флюктуаційно розвивається, репрезентує собою контркультуру субкультури інтернету.

Отримали подальший розвиток:

- розгляд сутності глобального інформаційного суспільства, що розуміється нами як суспільство з пріоритетом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, котрі використовуються в усіх сферах життя суспільства та орієнтовані на глобальну уніфіковану інформаційну індустрію розвитку знання в різноманітних напрямках розвитку суспільства;

- розуміння медіа культури, що розглядається нами як соціокультурна та інтелектуальна діяльність людини, опосередкована інформаційно-комунікативними засобами, різноманітними знаковими системами, культурною комунікацією, пошуком, збиранням, виробництвом і передачею інформації, виробленими людством у ході культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості;

- дослідження різних стратегій модернізації освіти через протилежні, але взаємодоповнюючі один одного освітні парадигми – синергетичну та холистичну у ракурсі людиномірності.

- концепція інформаційного суспільства, глобалізму та сталого розвитку через розкриття людиномірності всіх сфер людської діяльності у світі, що інтенсивно трансформується.

Практичне значення одержаних результатів. Висновки та результати дослідження можуть бути рекомендовані до застосування у розробці державної концепції розвитку інформаційного суспільства та концепції сталого розвитку, а також можуть бути використані в практиці викладання навчальних курсів з «Соціальної філософії», «Філософії освіти», «Філософської антропології», глобалістики, теорії сталого розвитку у вищих закладах навчання. Теоретичні надбання дослідження можуть бути корисними при написанні навчальних посібників і навчально-методичних програм для підготовки філософів та фахівців суміжних спеціальностей, а практичні результати дисертації можуть бути використані для подальшої розробки соціально-філософської концепції інформаційного суспільства та модернізації сучасної системи освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дисертаційного дослідження були представлені на 8 міжнародних конференціях: «VI Таврические чтения: Философия человеческого общения». Проект

«АНАХАРСИС» (Крим–Берегове, 16-20 вересня 2010 р.); III Открытый международный научный форум «Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции» (Одеса, 16-17 жовтня 2012 р.); «Математика. Компьютер. Образование» Международная школа-конференция «Анализ сложных биологических систем» (Дубна 30 січня – 3 лютого 2012 р.); 12-а міжнародна міждисциплінарна науково-практична школа-конференція «Сучасні проблеми науки та освіти». (Євпаторія, 27 квітня–09 травня 2012 р.); «VIII Таврические чтения: Мир как горизонт смыслов и значений». Проект «АНАХАРСИС». (Крим – с. Рыбаче, 15-19 вересня 2012 р.); Міжнародна наукова конференція «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» (Одеса, 2-3 жовтня 2012 р.); Всеукраїнський науково-практичний семінар «Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного суспільства» (Одеса, 17 квітня 2014 р.); Міжнародної наукової конференції «Глобальні проблеми сучасності у контексті історико-філософського знання» (Одеса-Дніпропетровськ, 15 квітня 2016 р.); III Всеукраїнської наукової «Освіта та соціалізація особистості» (Одеса-Дніпропетровськ, 13 травня 2016 р.); III Міжнародна наукова конференція «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання» (Одеса, 27 травня 2016 р.).

Публікації. Положення дисертаційного дослідження викладені у 14 наукових публікаціях автора, в тому числі 8 статей у фахових українських виданнях з філософії, 1 стаття у закордонному науковому виданні з філософії, решта – статті в інших наукових збірках та матеріалах конференцій.

Структура дисертаційної роботи визначена поставленою метою і завданням дослідження. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що містять десяти підрозділів, висновків, списку використаної літератури, який налічує 282 найменування на 29 сторінках. Основна частина роботи викладена на 190 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовується актуальність обраної теми, її зв'язок з науково-дослідною проблематикою; визначаються мета, завдання, об'єкт, предмет, основні методи дослідження, розкриваються наукова новизна та практичне значення отриманих результатів, їхня апробація, зазначені структура й обсяг дисертації.

В першому розділі **«Соціально-філософські підстави досліджень інформаційного суспільства та цивілізаційної ситуації»** аналізуються наукові підвалини досліджень зазначеної проблеми, розкриваються протиріччя в поглядах дослідників на природу самого інформаційного суспільства, розглядається вплив цивілізаційної ситуації на розвиток суспільства.

Перший підрозділ – *«Інформаційне суспільство як філософське поняття і соціальне явище»* – присвячений філософському осмисленню досліджень інформаційного суспільства та цивілізаційної ситуації.

Для розкриття сутності досліджуваної проблеми нами використані праці вчених далекого зарубіжжя Д. Белла, Л. Р. Грехема, У. Р. Ешбі, О. Тоффлера, І. Пригожина, Я. Хінтіки, авторів ближнього зарубіжжя І. Ю. Алексеевої,

О. Б. Бондалетової, Б. А. Глінського, Л. Г. Голубевої, К. А. Зуєва, М. М. Моїсєєва, Г. С. Поспелова, Д. А. Поспелова, О. І. Ракітова, А. Д. Урсула, українських філософів та фахівців з інформаційних проблем суспільства та інформатики в цілому Є. Р. Борінштейна, Ю. А. Добролюбської, І. С. Добронравової, Л. Г. Дротянко, Ю. М. Канигіна, О. О. Корінного, В. С. Лук'янця, О. Я. Мороза, М. А. Ожевана, О. П. Пунченка, В. А. Рижка, О. М. Ральчука, М. І. Романенка, І. В. Сергієнка, Е. Ф. Смерічевського, Л. А. Солов'я, О. В. Халапсіса, І. З. Цехмістра, В. А. Цикіна, В. Л. Чуйко.

Аналіз літератури, присвяченої дослідженням інформаційного суспільства, показав, що дане поняття не має сталої традиції. Але той факт, що словосполучення «інформаційне суспільство» закріпилося в науковій і філософській практиці, означає наявність певної реальності, що стоїть за ним. Категорія «інформаційне суспільство» набула широкого розповсюдження на початку 80-х років ХХ століття. Але з цього часу розуміння тієї категорії значно трансформувалося. У сьогоденні інформаційне суспільство є не тільки суспільством, де панує інформація, а уявляє собою суспільство знань, що підтримується міжнародними організаціями, у тому числі ЮНЕСКО. Розділяючи концепцію множин суспільств знань, а не глобального інформаційного суспільства, ЮНЕСКО послідовно відстоює смислові пріоритети: оскільки сучасна цивілізаційна ситуація визначається як суспільство знання, то доцільно саме останнє поняття наділити функцією маркера.

Таким чином, інформаційне суспільство – це, по-перше, соціальне явище, яке виступає наступним специфічним етапом розвитку постіндустріального суспільства, де саме інформація й усе, що з нею відбувається (створення, використання, поширення, зберігання), є системотворчим фактором, який суттєво змінює буквально всі соціальні й господарсько-економічні відносини. По-друге, інформаційне суспільство – це повноцінне комплексне поняття, у якому наука, освіта, економіка та культура є повністю взаємодоповнюючими факторами, а головний успіх впровадження та застосування його прямо пов'язаний із синергією всіх складових смислових компонентів.

У другому підрозділі – *«Інформаційне суспільство як феномен культури ХХІ століття»* – аналізується вплив культури на інформаційне суспільство. Встановлено велике значення інформаційної культури в сучасному суспільстві.

Термін «інформаційна культура» у наукових публікаціях вперше з'явився в 70-х роках ХХ століття; ініціаторами розвитку та популяризації [відповідної](#) концепції стали працівники бібліотек.

З'явившись у сфері бібліотечної та книжкової справи, концепція інформаційної культури в міру свого розвитку вбирала в себе знання з цілого ряду наук: теорії інформації, кібернетики, інформатики, семіотики, документалістики, [філософії](#), логіки, культурології, лінгвістики та інших. В даний час інформаційну культуру все частіше трактують як особливий феномен інформаційного суспільства. Але, на наш погляд, потрібне системне бачення інформаційної культури, що може запропонувати тільки соціальна філософія.

Тому ми розглядаємо інформаційну культуру в трьох аспектах: 1) уміння цілеспрямовано працювати з інформацією, використовувати для її отримання, обробки та передачі комп'ютерну інформаційну технологію, сучасні технічні засоби і методи, швидко адаптуватися в суспільстві, що постійно трансформується; 2) рівень розвитку інформаційного спілкування людей у процесі трансляції та ретрансляції інформації, в тому числі і віртуально; 3) характеристика інформаційної сфери життєдіяльності людей, їх ціннісні орієнтації, їх інформаційне світосприйняття.

Феномен культури ХХІ століття, на наш погляд, полягає у тому, що інформаційне суспільство сприяло розвитку такого явища як медіа культура. Під медіа культурою ми розуміємо соціокультурну й інтелектуальну діяльність людини, опосередковану інформаційно-комунікативними засобами, різноманітними знаковими системами, культурною комунікацією, пошуком, збиранням, виробництвом і передачею інформації, виробленими людством у ході культурно-історичного розвитку, що сприяють формуванню суспільної свідомості та соціалізації особистості.

В третьому підрозділі – *«Генезис сучасної цивілізаційної ситуації: проблеми та протиріччя»* – розглядається вплив сучасної цивілізаційної ситуації на розвиток суспільства.

Аналізуючи вплив цивілізації на суспільство, ми розуміємо цивілізаційну ситуацію як процес сприйняття та інтерпретації товариством соціальних та культурних явищ залежно від системи соціокультурних цінностей. Але сучасна цивілізаційна ситуація повинна бути осмислена в контексті розвитку сучасних феноменів. Тому, як нам здається, сучасна цивілізаційна ситуація – це процес: сприйняття та інтерпретації світовим товариством соціальних та культурних явищ залежно від системи загальнолюдських соціокультурних цінностей; підтримання універсальної картини світу, наднаціональної ідентичності і життєвого порядку у глобалізованій соціальній спільноті на основі загальних смисложиттєвих цінностей, а також соціальних і культурних практик; розвитку загальнолюдського знання.

У другому розділі – **«Вплив глобалізаційних процесів на інформаційне суспільство у контексті цивілізаційної ситуації»** – обґрунтовано теоретико-методологічні основи соціально-філософського дослідження інформаційного суспільства у контексті сучасної цивілізаційної ситуації, визначено роль людини у сучасних глобалізаційних процесах, зазначено антропокультурні виміри інформаційних технологій.

В першому підрозділі – *«Теоретико-методологічні підвалини дослідження інформаційного суспільства у контексті цивілізаційної ситуації»* – розкрито специфіку розвитку інформаційного суспільства, визначено різноманітні підходи до аналізу сутності інформаційного суспільства у контексті цивілізаційної ситуації.

Різні аспекти інформаційного суспільства, зокрема, роль і місце людини в процесах глобалізації та інформаційних взаємодіях, специфіка розвитку інформаційного суспільства в окремих високорозвинених країнах, і країнах, що розвиваються, проаналізовані в роботах українських та російських науковців у

працях І. Ю. Алексєєвої, Є. Р. Борінштейна, М. С. Демкової, Т. А. Берези, Л. В. Березовець, О. Л. Вартанової, С. Т. Кара-Мурзи, А. В. Колодюка, І. Б. Колиушко, В. І. Лисицького, Л. Г. Мельника, І. С. Мелюхіна, М. В. Пальчинської, О. П. Пунченко, А. І. Ракитова, Г. Л. Смоляна, Д. С. Черешкіна, А. А. Чернова та інших.

Застосування інформаційних технологій в процесі вивчення конкретних суспільств сприяли появі економічної теорії інформації (Дж. Стіглер, Дж. Акерлоф), теорії інформаційного суспільства (О. Тоффлер) та постіндустріального суспільства (Д. Белл). Поява теорії М. Кастельса про інформаціональний капіталізм у мережевому суспільстві активізувала як розвиток інформаційних технологій, так і їх застосування в суспільних дослідженнях.

Необхідно підкреслити, що рух до інформаційного суспільства стає загальною тенденцією для розвинених країн і країн, що розвиваються. Тому відомий український науковець О. П. Пунченко стверджує, що нова цивілізація, яка формується, є техно-інформаційна. Він робить акцент на таких фундаментальних сутностях, як техніка та інформація.

Отже, особливе значення має концепція інформаційного суспільства.

При дослідженні інформаційного суспільства, що трансформується в сучасній цивілізаційній ситуації, ми враховували багатоманітність історико-філософського дискурсу і взаємодоповнюваність різних філософських парадигм. Як провідні можемо підкреслити аксіологічний та онтологічний підходи до інформаційного суспільства.

У рамках аксіологічної методології інформаційного суспільства слід використовувати ціннісний аспект: визнання самоцінності світової природної і культурної багатоманітності; соціальної і особистісної відповідальності за збереження і творчу трансформацію; сприйняття соціоінформаційного простору як ціннісного. Іншим підходом до аналізу інформаційного суспільства ми визнаємо онтологічний. Саме онтологія інформаційного суспільства націлена на пізнання буття в його цілісності та універсальності, визначає форми і фундаментальні принципи улаштування соціуму; ототожнюється з метафізикою, яка включає як природне буття, соціальне буття, так і буття людини.

Але це не єдині можливі підходи. Розуміючи таку дійсність, нам вдалося за допомогою культурно-антропологічного підходу розглянути антропологічну кризу сучасного інформаційного суспільства і пов'язану з ним кризу сучасної системи освіти.

Історичні і логічні методи дослідження використовуються в рамках сходження від абстрактного до конкретного. Історичний метод передбачає розгляд об'єктивного процесу розвитку об'єкта реальної його історії з усіма її поворотами, особливостями. Це є певним способом відтворення в мисленні історичного процесу в його хронологічній послідовності та конкретності. Логічний метод – це відображення історичного процесу в абстрактній і теоретичній послідовній формі. Тобто логічне – це по своїй суті теж історичне, але звільнене від випадковостей, деталей, зигзагів. Історичний і логічний

методи дослідження єдині, адже з їх допомогою вивчається один і той же об'єкт, генезис його виникнення і розвитку. Широко використовувався нами історичний метод при розгляді генезису сучасної цивілізаційної ситуації, при осмисленні теоретичних уявлень про інформатизацію.

Специфічною особливістю і відмінною рисою інформаційно-комп'ютерної революції від всіх попередніх, є її дивовижна здатність перевести людство від громіздкого матеріального рівня на невидимий інформаційний рівень.

У другому підрозділі – *«Людина як осереддя глобалізаційних процесів»* – зосереджено увагу на проблемі людиномірності інформаційного суспільства.

В багатьох сучасних дослідженнях людиномірність постає як слабкість системи, як прояв недосконалості людини. Тому людиномірність розглядається як ефект дії зовнішніх сил, що свідчить про її надонтологічний статус. Перехід до суспільства знання, курс на європейську інтеграцію в умовах формування єдиного науково-освітнього простору, в якому Європа визначає себе як суспільство знання, висуває вимоги до якісного перетворення людиномірності з людської реальності, пов'язаної з присутністю людини і невизначеністю, породженою цією присутністю, на цілеспрямованого суб'єкта. Людський вимір пов'язується з визначенням смислу. Втрата людського виміру означає підкорення людини системі, що в сучасній практиці перетворюється на безжальне вичерпання людських ресурсів.

Людиномірність інформаційного суспільства значною мірою залежить від глобалізаційних процесів, які неминуче призводять до поступового розширення та уніфікації потреб людей. Так одна з об'єктивних тенденцій глобалізації – формування єдиного світу, спрямованого на забезпечення одноманітності і взаємозалежності у сфері споживання. Стале суспільство несумісне з ірраціональними потребами, що посилюються нині. Тому усунення ірраціонального, неконструктивного споживання, реструктуризація і раціоналізація потреб є найважливішою умовою переходу до сталого розвитку, імперативом нормального функціонування земної природи.

В третьому підрозділі – *«Антропокультурні виміри інформаційних технологій: соціально-філософський та філософсько-освітній дискурси»* – вдосконалюються значення та роль освіти в розвитку сучасних інформаційних технологій, стверджується, що соціально-філософський та філософсько-освітній дискурси є визначальними антропокультурними вимірами інформаційних технологій.

В Україні філософсько-освітній дискурс активізувався в другій половині 90-х років минулого сторіччя і триває дотепер. У постійних дискусіях про статус філософії освіти, її проблемне поле, місце в системі філософського знання беруть участь відомі дослідники, серед яких: В. Андрущенко, В. Бех, Є. Борінштейн, Л. Горбунова, В. Гайденко, Ю. Добролюбська, І. Добронравова, І. Зязюн, М. Євтух, В. Кизима, В. Кремень, С. Клепко, Н. Кочубей, М. Култаєва, В. Кушерець, В. Лутай, І. Мисик, М. Михальченко, І. Предборська, О. Пунченко, І. Родіонова, М. Романенко, І. Скловський, І. Степаненко, Н. Скотна, М. Степко, О. Халапсіс, В. Шевченко, Н. Шубелка, В. Шубін та інші.

На наш погляд, сфера освіти, виконуючи роль трансляції соціокультурного досвіду людства і забезпечення у такий спосіб можливостей входження нових поколінь у активне соціальне життя, має своєю первинною безпосередньою функцією відтворення суспільного організму, а саме його базових цінностей, духовних орієнтирів та стратегічних інтересів.

Глобальний розвиток суспільства потребує від освіти підготовку людини, яка зможе творчо працювати в нових умовах соціального буття. Освічена людина, перш за все, це не просто індивід, який володіє певною сумою знань, це не стільки «знаюча» людина, у якій сформувався певне кредо, скільки підготовлена до життя, до самоосвіти, людина, що орієнтується у складних проблемах сучасного соціального буття, яка здатна об'єктивно цінити своє місце у житті. Отже, освіта повинна формувати особистість з позицій загальнолюдського та національного в культурі.

У третьому розділі – **«Розвиток концепції інформаційного суспільства у контексті сучасної цивілізаційної ситуації»** – доведено, що сучасна глобальна інформаційна комп'ютерна мережа Інтернет є інструментом практичного використання економічного, науково-технічного, культурно-освітнього та природного потенціалу суспільства, створює технологічну основу об'єднання інтелектуальних здібностей і духовних сил усього людства як основоположного чинника сталого глобального розвитку.

В першому підрозділі – *«Синергетична та холістична парадигми розвитку сучасного інформаційного суспільства: специфіка людино мірності»* – обґрунтовується пріоритетне значення синергетичної та холі стичної парадигми для розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Синергетична парадигма має використовуватись як пізнавальна стратегія, що сприяє утворенню в підростаючого покоління в процесі вивчення природничих наук цілісної картини світу, застосовуючи міждисциплінарний або трансдисциплінарний синтез досліджуваних дисциплін.

Ґрунтуючись на багатовікових досягненнях європейського гуманітарного знання, холістична парадигма має змогу успішно включитися в гуманізацію й гуманітаризацію освіти, тим самим сприяючи розвитку духовно зрілої, креативної, успішної особистості.

У другому підрозділі – *«Вплив інформаційних технологій на сучасну цивілізаційну ситуацію»* – доводиться визначальне значення інформаційних технологій в діалектичному розумінні сучасної цивілізаційної ситуації.

Сучасна цивілізаційна ситуація формується під впливом інформаційної культури суспільства, яка є ступенем сформованості людини для входження її в інформаційне суспільство, в простір культури цього суспільства. Інформаційна культура суспільства безпосередньо залежить від інформаційних технологій. Загалом під технологією нами розуміється комплекс наукових та інженерних знань, реалізованих у різноманітних засобах наукового пізнання, прийомах праці, системних матеріальних, технічних, трудових та інших факторів виробництва, модусів їх з'єднання для створення продукту або послуги, що відповідають певним вимогам. А інформаційна технологія – це комплекс взаємопов'язаних наукових, технологічних, інженерних дисциплін,

які спрямовані на дослідження методик ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою і зберіганням інформації; методів організації і взаємодії з людьми та виробничим устаткуванням, розв'язання соціальних, культурних, економічних та інших проблем, що виникають у сучасному світі. Тому сучасні інформаційні технології вимагають складної технічної, психологічної та соціокультурної підготовки, великих первісних витрат і наукомісткої техніки.

Третій підрозділ – *«Формування сітьової ідентичності у сучасній цивілізаційній ситуації в українському суспільстві»* – доводить значення сітьової ідентичності в цивілізаційних процесах, що відбуваються в українському суспільстві.

У зв'язку з цим постає проблема, пов'язана з новим визначенням особистості, яке обумовлено широким входженням в життя інформаційно-комунікаційних технологій, – це поняття «сітьова особистість». За стратегією існування особистості в мережі, умовно вченими виділяються чотири типи мережевої особистості: реальна і повноцінна, стратегія якої реалізується через окремі сайти, що відображають реальні сторони життя індивіда; реальна особистість без ознак, стратегія якої не дає повного портрета; вигадана, в сітьовому співтоваристві виступає, дистанціювавшись від справжньої (автентичної) особистості; розподілена, що з'явилася задовго до появи мережевих технологій.

Виходячи з цих міркувань, ми вважаємо, що, вмело вбудована в систему багаторівневої ідентичності, сітьова ідентичність стає важливим ресурсом інтеграції українського суспільства в Європейську спільноту.

У четвертому підрозділі – *«Значення освіти для розвитку концепції інформаційного суспільства в Україні»* – виокремлюється важливіша роль освіти в розвитку концепції інформаційного суспільства в Україні.

Освіта має велике значення у становленні та розвитку інформаційного суспільства і як соціальний інститут, і як соціальна технологія розвитку творчої особистості. Причому модель освіти трансформується під впливом суспільства – високого ступеня його технологічності, розвитку інформаційних, комп'ютерних і мережевих технологій, зростаючої віртуалізації соціальної реальності.

На наш погляд, освіта в сучасному суспільстві не може не бути інноваційною. Її призначення – формувати інноваційне мислення, творчі, креативні навички, уміння не тільки використовувати існуючі технології, але й постійно створювати нові, розв'язувати інноваційні завдання і пропонувати нестандартні рішення, здійснювати ситуаційний та стратегічний аналіз шляхів розвитку суспільства.

Сьогодні особливе значення надається ціннісному ставленню до інформації і знання, уміння їх створювати, зберігати і передавати, а також доступність цих цінностей – основна відмінна риса інформаційного суспільства. Це впливає на соціалізацію особистості, трансформує її в нову особистість – інформаційну. Інформаційна особистість – це особистість, що характеризується особливим вмінням аналізувати та сприймати інформацію як

ціннісний об'єкт соціокультурного світу, його мультикультурну природу сприйняття; здатністю та бажанням до взаємної соціокультурної адаптації.

Сучасні досягнення у сфері розвитку інформаційних і комунікаційних технологій в Україні сприяють формуванню зовсім нових соціальних, культурних, економічних, політичних та інших відносин у житті людей, які характеризуються єдиним поняттям – «глобальне інформаційне суспільство». Ми розуміємо глобальне інформаційне суспільство як суспільство з пріоритетом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, які використовуються в усіх сферах життя суспільства та орієнтовані на глобальну уніфіковану інформаційну індустрію розвитку знання в різноманітних напрямках розвитку суспільства. При цьому умовою злагоди людини та держави стають можливість безперешкодного доступу до інформації і вміння її використовувати більшістю громадян.

ВИСНОВКИ

У дисертації приведено теоретичне узагальнення і нове вирішення **наукового завдання**, сутність якого полягає в філософській рефлексії соціально-філософських аспектів інформаційного суспільства, що розвивається в контексті сучасної цивілізаційної ситуації.

Проведене дослідження дає можливість в узагальнено теоретичній формі зробити наступні висновки:

1. Наслідком стрімкого зростання ролі інформації і знань в житті суспільства, зростання долі інформаційних технологій, продуктів і послуг у валовому внутрішньому продукті, результатом розвитку глобального інформаційного простору стало формування нового соціального явища – інформаційного суспільства.

2. В результаті аналізу інформаційного суспільства як феномену сучасної культури було відзначено, що процес глобалізації, з одного боку, веде до формування планетарної спільності людей, людства як цілого, розширюючи можливості взаємодії культур за допомогою активізації культурних контактів і обмінів в «світі без кордонів», з іншого боку, глобалізація спричиняє за собою небезпеку розчинення їх унікальності і самобутності в однорідному уніфікованому просторі, де усе більшого поширення набувають стандартизовані культурні символи і образи, стилі життя і норми поведінки. Сучасну соціокультурну динаміку відрізняє тенденція етнокультурної автономізації, яка виявляється в прагненні локальних структур до самовизначення і самоствердження за будь-яку ціну.

3. Виділено кілька основних векторів, що визначають пріоритетність змін різних сфер життя українського суспільства, які спрямовані на досягнення єдиної фундаментальної мети, якою є інформаційне суспільство: вектор інтеграції у світове і європейське співтовариство; вектор інституціональних змін; вектор інноваційного розвитку; вектор збереження й розвитку інтелектуального потенціалу; вектор стратегічного планування.

4. Характерною особливістю сучасної цивілізаційної ситуації є криза всіх сфер життєдіяльності і суперечність всіх соціальних феноменів, які

розвиваються під впливом глобалізуючого інформаційного суспільства та потребують не тільки філософського осмислення, а й випереджаючих дій на державному рівні. Це протиріччя між моноцентризмом і поліцентризмом, локалізацією і глобалізацією, центром і периферією, індивідуалізмом і колективізмом та багато інших. Цивілізаційна ситуація – це сукупність соціокультурних детермінованих чинників, що впливають на відносини в суспільстві, поведінку, почуття і уявлення людей чи різноманітних груп в системі взаємодії та ґрунтуються на власних соціальних нормах та культурних традиціях, власній системі цінностей, ціннісних орієнтацій та смисложиттєвих настанов в певний період.

5. Теоретичне обґрунтування розвитку інформаційного суспільства значно відстає від практичного використання інформаційно-комунікаційних технологій. При аналізі інформаційного суспільства, що еволюціонує в сучасній цивілізаційній ситуації, ми враховували багатоманітність історико-філософського дискурсу і взаємодоповнюваність різних філософських парадигм. У рамках аксіологічної методології інформаційного суспільства слід використовувати ціннісний аспект: визнання самоцінності світової природної і культурної багатоманітності; соціальної і особистісної відповідальності за збереження і творчу трансформацію; сприйняття соціоінформаційного простору як ціннісного. Іншим підходом до аналізу інформаційного суспільства ми визнаємо онтологічний. У контексті онтологічного підходу, інформаційне буття є складноорганізованою, ієрархічно побудованою та енергійно самоконцентрованою системою. Онтологія інформаційного суспільства залежить від історичних і культурних вимірів, частково співпадає з поняттям космосу, природи, життя, Всесвіту, тому що інформація зачіпає всі проблеми Універсуму. Інформаційне буття в інформаційному суспільстві – це чисте існування, причина самого себе, воно самодостатнє, ні до чого не зводиться і ні з чого не виводиться.

6. Сучасне інформаційне суспільство має техногенний характер і розвивається на тлі перманентної антропологічної кризи. Дослідження антропокультурних вимірів інформаційного суспільства показало, що саме людина є визначальним чинником становлення інформаційного суспільства та розвитку глобалізаційних процесів, які носять як конструктивний, так і деконструктивний характер та виступають причиною безліч кризових явищ і погроз. Головною загрозою є загроза природі самої людини, що сприяє її фізичній і духовній деградації та посиленню нестійкості сучасного світового розвитку. Антропокультурний розвиток інформаційного суспільства проявлений у таких вимірах:

- вимір техногенний, який полягає в розвитку нового виду комунікаційної інфраструктури, яка сприяє розширенню творчого потенціалу людини, відкриттю широких евристичних горизонтів, а також сприяє віртуалізації, автономізації і маргіналізації особистості;

- вимір глобалізації людської діяльності, який полягає в зростанні напруженості між різними тенденціями інтернаціоналізації і регіоналізації, глобалізації і локалізації, уніфікації і дезінтеграції, що приводить, з одного

боку, до підвищення рівня культурної різноманітності, міри свободи вибору, з іншого ж боку, до появи феномену «масової людини», до руйнування етнічної і культурної ідентичності.

- вимір освітньої уніфікації, який полягає в зближенні існуючих потоків інформації, технічними можливостями комунікаційної інфраструктури і існуючою системою освіти.

7. У зв'язку з тим, що головні зміни в людині відбуваються не на фізичному, а на ментальному рівні, вирішальним засобом подолання нестійкості сучасного світового розвитку і переходу до сталого розвитку є система освіти, стан якої, проте, не відповідає вимогам сучасності і характеризується як кризовий. Глобалізація життя людини і людства, здійснюються нині в складній взаємодії людини, суспільства і природи. Людиномірність у сьогоденні виражає не лише витoki і можливості в розвитку соціуму, а безпосередньо виступає стержневою спрямованістю розвитку культури XXI століття.

8. Виділено два напрямки взаємодоповнюючих одна одну освітніх парадигм – синергетична та холістична, – як існуючих стратегій освітньої діяльності людини в сучасному інформаційному суспільстві. Синергетичний підхід доцільно використовувати в організації процесу освіти, яка є відкритою, складною, ієрархізованою, взаємодіючою та саморозвиваючою системою. Також синергетичний підхід може бути використаний як пізнавальна стратегія, що сприяє утворенню в підростаючого покоління в процесі вивчення природничих наук цілісної картини світу, застосовуючи міждисциплінарний або трансдисциплінарний синтез досліджуваних дисциплін. Холістичний підхід ґрунтується на досягненнях і надбаннях, насамперед, гуманітарного знання. Холістична освіта пов'язана з навчанням і розвитком усієї особистості (когнітивним, емоційним, естетичним, творчим, фізичним тощо). Метою освіти в холістичній парадигмі виступає розвиток творчих духовних здібностей. В сучасному інформаційному суспільстві система освіти не обмежена формальною шкільною освітою, бере до уваги можливості кожної людини. Постійно розширюються горизонти самоосвіти та, в ході впровадження сучасних інформаційних технологій, створення знань освітою, а також зростає необхідність освіти протягом життя.

9. Інформаційна технологія – це комплекс взаємопов'язаних наукових, технологічних, інженерних дисциплін, які спрямовані на дослідження методик ефективної організації праці людей, зайнятих обробкою і зберіганням інформації; методів організації і взаємодії з людьми та виробничим устаткуванням, розв'язання соціальних, культурних, економічних та інших проблем, що виникають у сучасному світі. Тому сучасні інформаційні технології вимагають складної технічної, психологічної та соціокультурної підготовки, великих первісних витрат і наукомісткої техніки та до появи інформаційної особистості – це особистість, що характеризується особливим вмінням аналізувати та сприймати інформацію як ціннісний об'єкт соціокультурного світу, його мультикультурну природу сприйняття; здатністю та бажанням до взаємної соціокультурної адаптації.

10. Сітьова ідентичність є складова системна частина соціокультурної ідентичності особистості, яка відноситься до усвідомлення своєї приналежності до певної спільноти, що здійснює різноманітну діяльність (в основному, споживання та передача знань та інформації) в інформаційно-комунікативних середовищах, насамперед – у комп'ютерному віртуальному просторі. вміло вбудована в систему багаторівневої ідентичності, сітьова ідентичність стає важливим ресурсом інтеграції українського суспільства в Європейську спільноту. Вона, як і інші рівні ідентичності, демонструє різноманіття соціуму, що модернізується.

11. Основні положення і висновки можуть бути використані у розробці державної концепції розвитку інформаційного суспільства та концепції тривалого розвитку України, які передбачають поступове формування загальної стратегії повноправного входження у світове інформаційне суспільство. Саме від цього залежить місце України в світовій спільноті, а також конкурентоспроможність самої країни в цілому, розвиток особистості, демократії, а також рівень якості життя, створення своєї власної індустрії, зміцнення розвитку культури, повна інформаційна єдність окремої країни.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

Статті у фахових виданнях, зареєстрованих у МОН України:

1. Кондрусева В. М. Антропологический кризис в контексте философии образования / В. М. Кондрусева // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. – 2011. - Том 24 (63). - № 3-4. - С. 95-102.

2. Кондрусева В. М. Проблеми та протиріччя сучасного інформаційного суспільства (соціально-антропологічний аспект) / В. М. Кондрусева // Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія. - Одеса, 2011. - Випуск 1 (32). - С. 71-75.

3. Кондрусева В. М. Антропологический кризис как проблема философии образования / В. М. Кондрусева // Наукове пізнання: методологія та технологія. Філософія. – 2011. - Випуск 2 (27). - С.69-74.

4. Кондрусева В. М. Образование как процесс и результат культурного становления и развития человека / В. М. Кондрусева // Ученые записки Таврического национального университета им. В.И. Вернадского. – 2013. – Том 24 (65). - № 1-2. - С. 228-234.

5. Кондрусева В. М. Проблема гендерного образования и воспитания в современной системе образования / В. М. Кондрусева // Перспективи. Соціально-політичний журнал. - Одеса, 2013. - №1(55). - С.50-55.

6. Кондрусева В. М. Інформаційне суспільство в контексті сучасної цивілізаційної ситуації / В. М. Кондрусева // Наукове пізнання: Методологія та технологія. - Одеса, 2013. - №1(30). – С.68-74.

7. Кондрусева В. М. Значення освіти для розвитку концепції інформаційного суспільства в Україні / В. М. Кондрусева // Перспективи. Соціально-політичний журнал. – 2015. - № 3 (65). – С. 72-78.

8. Кондрусева В. М. Інформаційне суспільство як соціокультурне явище/ В.М. Кондрусева // Перспективи. Соціально-політичний журнал. – 2015. - № 4 (64). – С. 64-70.

Статті у фахових виданнях інших держав:

1. Кондрусева В. М. Холистический подход в образовании как предмет философской рефлексии / В. М. Кондрусева. // Гуманитарные, социально-экономические и общественные науки. Всероссийский научный журнал. – 2014. - № 11. - Часть 1. – Краснодар: ООО «Наука и образование». – С. 23-26.

Статті в інших наукових збірках та матеріалах конференцій:

1. Кондрусева В. М. Философский анализ современных парадигм и моделей образования / В. М. Кондрусева // III Открытый международный научный форум «Современные тенденции в педагогическом образовании и науке Украины и Израиля: путь к интеграции». Университетский центр Ариель в Самарии. Государство Израиль, 2012. – С 49-52.

2. Кондрусева В. М. Проблема гендерного образования и воспитания в средней и высшей школе / Поплавская Т. Н. , Кондрусева В. М. // Математика. Компьютер. Образование. Международная школа-конференция «Анализ сложных биологических систем» Тезисы. Выпуск 19. Дубна 30 января – 3 февраля 2012. Москва. Ижевск. 2012. – С. 361- 375.

3. Кондрусева В. М. Проблема образования становящегося информационного общества / В. М. Кондрусева // 12-а міжнародна міждисциплінарна науково-практична школа-конференція «Сучасні проблеми науки та освіти». Матеріали конференції. 27 квітня – 09 травня 2012 р. Євпаторія. Харків, 2012. – С.175-176.

4. Кондрусева В. М. Холистическая парадигма образования как предмет философского анализа / Поплавская Т. Н., Кондрусева В. М. Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського». «Перспективи». Соціально-політичний журнал. «Методологія та технологія сучасного філософського пізнання». Матеріали міжнародної наукової конференції 2-3 жовтня 2012р. Випуск 2 (52), 2012 (додаток). Одеса, 2012. – С. 95-97.

5. Кондрусева В. М. Информационная цивилизация и человеческие ценности / В. М. Кондрусева // Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського. Рада молодих учених та спеціалістів. Гуманітарна наука в умовах розвитку інформаційного суспільства. Матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару викладачів, студентів, аспірантів та молодих учених Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д. Ушинського. Одеса, 2014. – С. 33-39.

АНОТАЦІЯ

Кондрусєва Т. М. Інформаційне суспільство у контексті сучасної цивілізаційної ситуації. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії. – Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Одеса, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню інформаційного суспільства у контексті сучасної цивілізаційної ситуації, аналізу антропокультурних вимірів інформаційних технологій, розгляду формування сітьової ідентичності у сучасному українському суспільстві, встановленню значення освіти для розвитку концепції інформаційного суспільства в Україні.

Інформаційне суспільство розуміється: по-перше, як соціальне явище, яке виступає наступним специфічним етапом розвитку постіндустріального суспільства, де саме інформація й усе, що з нею відбувається (створення, використання, поширення, зберігання), є системоутворючим фактором, який суттєво змінює буквально всі соціальні й господарсько-економічні відносини; по-друге, як повноцінне комплексне поняття, у якому наука, освіта, економіка та культура є повністю взаємодоповнюючими факторами, а головний успіх впровадження та застосування його прямо пов'язаний із синергією всіх складових смислових компонентів. Інформаційне суспільство відрізняється від інших товариств тим, що інформація, знання, інформаційні послуги і всі галузі, пов'язані з їх виробництвом, зростають більш швидкими темпами, стають домінуючими факторами розвитку суспільства. Інформація перетворюється на основний стратегічний ресурс і головне джерело суспільного багатства.

Інформаційне суспільство розглядається у контексті сучасної цивілізаційної ситуації, оскільки цей контекст дає можливість точніше оцінити особливості розвитку сучасного суспільства. Ми означаємо сучасну цивілізаційну ситуацію як процес: сприйняття та інтерпретації світовим товариством соціальних та культурних явищ залежно від системи загальнолюдських соціокультурних цінностей; підтримання універсальної картини світу, наднаціональної ідентичності і життєвого порядку у глобалізованій соціальній спільноті на основі загальних смисложиттєвих цінностей, а також соціальних і культурних практик; розвитку загальнолюдського знання.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна технологія, інформаційна культура, медіакультура, цивілізація, цивілізаційна ситуація, сучасна цивілізаційна ситуація, освіта, інформаційна особистість.

АННОТАЦИЯ

Кондрусева В. М. Информационное общество в контексте современной цивилизационной ситуации. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата философских наук по специальности 09.00.03 – социальная философия и философия истории. –

Государственное учреждение «Южноукраинский национальный педагогический университет имени К. Д. Ушинского», Одесса, 2016.

Диссертация посвящена исследованию информационного общества в контексте современной цивилизационной ситуации, анализу антропокультурных измерений информационных технологий, рассмотрению формирования сетевой идентичности в современном украинском обществе, изучению значения образования для развития концепции информационного общества в Украине.

Информационное общество понимается: во-первых, как социальное явление, которое выступает следующим специфическим этапом развития постиндустриального общества, где именно информация и все, что с ней происходит (создание, использование, распространение, хранение), является системообразующим фактором, который существенно меняет буквально все социальные и хозяйственно-экономические отношения; во-вторых, как полноценное комплексное понятие, в котором наука, образование, экономика и культура являются полностью взаимодополняющими факторами, а главный успех внедрения и применения этой категории прямо связан с синергией всех составляющих смысловых компонентов. Информационное общество отличается от остальных обществ тем, что информация, знания, информационные услуги и все отрасли, связанные с их производством, растут более быстрыми темпами, становятся доминирующими факторами развития общества. Информация превращается в основной стратегический ресурс и главный источник общественного богатства.

Информационное общество рассматривается в контексте современной цивилизационной ситуации, поскольку такой контекст дает возможность точнее оценить особенности развития современного общества. Мы определяем современную цивилизационную ситуацию как процесс восприятия и интерпретации мировым обществом социальных и культурных явлений в зависимости от системы общечеловеческих социокультурных ценностей; поддержание универсальной картины мира, наднациональной идентичности и жизненного порядка в глобализированной социальной общности на основе общих смысло-жизненных ценностей, а также социальных и культурных практик; развития общечеловеческого знания.

Появившись в сфере библиотечного и книжного дела, концепция информационной культуры по мере своего развития вбирала в себя знания из целого ряда наук: теории информации, кибернетики, информатики, семиотики, документалистики, философии, логики, культурологии, лингвистики и других. В настоящее время информационную культуру все чаще трактуют как особый феномен информационного общества. Но на наш взгляд нужно системное видение информационной культуры, что может предложить только социальная философия.

Поэтому мы рассматриваем информационную культуру в трех аспектах: 1) умение целенаправленно работать с информацией, использовать для ее получения, обработки и передачи компьютерную информационную технологию, современные технические средства и методы, быстро

адаптироваться в обществе, которое постоянно трансформируется; 2) уровень развития информационного общения людей в процессе трансляции и ретрансляции информации, в том числе и виртуального; 3) характеристика информационной сферы жизнедеятельности людей, их ценностные ориентации, их информационное мировоззрение.

Информационная культура общества непосредственно зависит от информационных технологий. Под технологией нами понимается комплекс научных и инженерных знаний, реализованных в различных средствах научного познания, приемах труда, системных материальных, технических, трудовых и других факторов производства, модусов их соединения для создания продукта или услуги, отвечающих определенным требованиям. А информационная технология – это комплекс взаимосвязанных научных, технологических, инженерных дисциплин, которые направлены на исследование методик эффективной организации труда людей, занятых обработкой и хранением информации; методов организации и взаимодействия с людьми и производственным оборудованием, решения социальных, культурных, экономических и других проблем, возникающих в современном мире. Поэтому современные информационные технологии требуют сложной технической, психологической и социокультурной подготовки, больших первоначальных затрат и наукоемкой техники.

Огромную роль в становлении и развитии информационного общества и как социального института, и как социальной технологии играет образование. Причем модель образования трансформируется под влиянием общества – высокой степени его технологичности, развития информационных, компьютерных и сетевых технологий, растущей виртуализации социальной реальности.

Ключевые слова: информационное общество, информационная технология, информационная культура, медиакультура, цивилизация, цивилизационная ситуация, современная цивилизационная ситуация, образование, информационная личность.

ABSTRACT

Kondruseva T. M. Information society in the context of modern civilization situation. – Manuscript.

Dissertation on competition of a scientific degree of candidate of philosophical Sciences on speciality 09.00.03 – the social philosophy and philosophy of history. – State institution "South Ukrainian National Pedagogical University K. D. Ushinsky", Odessa, 2016.

Dissertation is devoted to the study of the information society in the context of modern civilization situation analysis anthropometric dimensions of information technology, the study of the formation of a network identity in modern Ukrainian society, establishment of values education for the development of the information society concept in Ukraine.

Information society is understood as: first, as a social phenomenon, which is the next specific step in the development of post-industrial society, where

information and all that it happens (creation, use, dissemination, storage), there is systematic factor that significantly changes literally all social and economic relations; secondly, as a full-fledged complex concept in which science, education, Economics and culture are fully complementary factors, and the main success of the implementation and use of it is directly linked to the synergy of all components of the semantic components. Information society different from other societies because information, knowledge, information services, and all industries connected with their production, grow more rapidly, become dominant factors in the development of society. Information becomes the main strategic resource and the main source of social wealth.

The information society is considered in the context of modern civilizational situation, since such a context provides the opportunity to evaluate the features of the development of modern society. We represent of modern civilization situation as a process of perception and interpretation of global social and cultural phenomena depending on the system of universal social and cultural values; maintaining a universal picture of the world, supranational identity and life in order in a globalized social community based on shared life values, and social and cultural practices; development of human knowledge.

Key words: information society, information technology, information culture, media culture, civilization, civilization situation, of modern civilization situation, education, information personality.

Наукове видання

КОНДРУСЄВА ВАЛЕНТИНА МИХАЙЛІВНА

**ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОЇ
ЦИВІЛІЗАЦІЙНОЇ СИТУАЦІЇ**

09.00.03 – соціальна філософія та філософія історії

Автореферат

дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філософських наук

Віддруковано з оригінал-макету
Підп. до друку 17.10.2015. Формат 60x90,16. Папір офсетний.
Гарн. «Times». Друк цифровий. Ум.-друк. арк.0,9.
Наклад 120 пр.